

Ed.

103. Frumvarp til laga

[90. mál]

um 40 stunda vinnuviku.

(Lagt fyrir Alþingi á 92. löggjafarþingi, 1971.)

1. gr.

Lög þessi taka til allra launþega í landinu, annarra en þeirra, sem hér eru taldir:

- a. Sjómenn á fiskiskipum.
- b. Kaupafólk og vinnuhjú.
- c. Launþegar, sem vinna heimavinnu eða önnur þau störf, sem vinnuveitandi hefur ekki aðstöðu til að fylgjast með.
- d. Forstöðumenn og sérstakir fulltrúar í störfum, sem eru þess eðlis, að eftirliti með vinnutíma verði ekki við komið.

Þar sem rætt er um, aðila í lögum þessum, er átt við aðila vinnumarkaðarins.

2. gr.

Í hverri viku skulu ekki vera fleiri en 40 dagvinnutímar, sem vinna ber á því dagvinnutímabili á virkum dögum vikunnar, sem aðilar koma sér saman um. Heimilt er að semja um skemmri vinnuviku.

Að jafnaði skulu ekki unnar fleiri en 8 klukkustundir í dagvinnu á degi hverjum, nema annar vinnutími henti betur af sérstökum ástæðum og um það sé samið af aðilum.

Heimilt er að semja um tilfærslu á dagvinnutímum, þannig að dagvinnutímar verði fleiri en 40 á tilteknum árstímum og færri á öðrum, en að meðaltali á ári hverju ekki fleiri en 40. Þetta gildir þó aðeins í þeim tilvikum, þar sem slíkur háttur hefur verið á hafður fyrir gildistöku laga þessara.

3. gr.

Heimilt er að semja um vaktavinnu og taka ákvæði þessara laga ekki til þess vinnufyrirkomulags, að öðru leyti en því, að ekki skal miða við fleiri en 40 klst. dagvinnu á viku, að meðaltali.

4. gr.

Matartími skal ekki skemmri vera en 30 mínútur, og telst hann ekki til vinnutíma. Aðilar koma sér saman um hvenær á vinnutímabilinu matartími skuli vera.

5. gr.

Kaffihlé teljast til vinnutíma, en um lengd þeirra og fjölda fer eftir samkomulagi aðila.

6. gr.

Frídagar eru helgidagar þjóðkirkjunnar, sumardagurinn fyrsti, 1. maí og 17. júní, enn fremur aðfangadagur jóla og gamlársdagur frá kl. 13.

7. gr.

Vikja má frá lögum þessum með samningum, sem staðfestir eru af hlutaðeigandi heildarsamtökum.

Með heildarsamtökum er hér átt við landssambönd innan Alþýðusambands Íslands og Alþýðusamband Íslands vegna þeirra félaga, sem ekki eru í landssamböndum þess, Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, Farmanna- og fiskimannasamband Íslands, Vinnuveitendasamband Íslands og Vinnumálasamband samvinnufélaganna. Staðfestingu heildarsamtaka vinnuveitenda þarf þó ekki við, þegar í hlut eiga ríkið, sveitarfélög og stór fyrirtæki, sem ekki eru í vinnuveitendasamtökum.

8. gr.

Vinnutímastytting sú, sem felst í lögum þessum, hefur ekki í för með sér skerðingu á viku- og mánaðarlaunum.

9. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1972.

Ákvæði til bráðabirgða.

Þrátt fyrir ákvæði 2. gr. laga þessara er aðilum vinnumarkaðarins heinilt að semja um að fresta til 1. janúar 1973 allt að helmingi þeirrar styttingar vinnuvikunnar, sem af gildistöku laganna leiðir.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Frumvarp það, sem hér liggur fyrir, er samið af nefnd, sem félagsmálaráðherra skipaði með bréfi, dags. 29. sept. 1971. Í nefndina voru skipaðir þessir menn: Björn Jónsson, Eðvarð Sigurðsson og Magnús Geirsson eftir tilnefningu Alþýðusambands Íslands, Björgvin Sigurðsson og Haukur Björnsson eftir tilnefningu Vinnuveitendasambands Íslands og Júlíus Kr. Valdimarsson eftir tilnefningu Vinnumálasambands samvinnufélaganna. Formaður nefndarinnar var skipaður Hjálmar Vilhjálmsson, án tilnefningar. Í fjarveruförðum Hauks Björnssonar hefur Davíð Sch. Thorsteinsson setið fundi nefndarinnar.

Í skipunarbréfi nefndarinnar segir, að hún eigi að semja frumvarp til laga um vinnutíma sérstaklega með það fyrir augum, að vinnuvikan verði með lögum stytt í 40 stundir án skerðingar á vikukaupi.

Heildarlög um vinnutíma eru ekki til hér á landi. Hins vegar eru ákvæði um hvíldartíma háseta á íslenskum botnvörpum í lögum nr. 53 27. júní 1921, sbr. lög nr. 54 9. apríl 1956, ákvæði um lágmarkshvíldartíma verkamanna o. fl. í lögum nr. 23 1. febr. 1952, um öryggisráðstafanir á vinnustöðum svo og ákvæði í lögum nr. 29 9. apríl 1947 um vernd barna og ungmenna, sem varða vinnutíma barna og ungmenna. Öll miða ákvæði þessi að því að vernda menn gegn ofþökun við vinnu. Frumvarp það, sem hér liggur fyrir, hefur að sjálfsögðu einnig þann tilgang, þó það geymi hins vegar ekki ákvæði, sem takmarka yfirvinnu.

Hér fara á eftir athugasemdir um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Almenna reglan er sú, að lögin taki til allra launþega. Nokkrar undantekningar verður þó að gera frá þeirri reglu vegna eðlis starfanna. Þannig er lagt til, að sjómenn á fiskiskipum verði undanþegnir ákvæðum laganna. Störf þeirra eru svo háð veðri og öðrum aðstæðum, að ógerlegt virðist að setja fastar reglur um starfstíma þeirra. Sömu sjónarmið gilda einkum um ýmis landbúnaðarstörf. Er því lagt til, að kaupafólk og vinnuhjú séu undanþegin ákvæðum laganna. Þetta undanþáguákvæði tekur að vísu einnig almennt til starfa á heimilum, svo sem til vinnukvenna og stofustúlkna, en slík störf gerast nú æ fátíðari í þjóðfélaginu. Undanþágan í c-lið greinarinnar er annars eðlis en undanþágur samkvæmt a- og b-liðum. Táknrænt dæmi um undanþágu samkvæmt c-lið er prjónakonan, sem prjónar fatnað utan fasts vinnu-

staðar og tekur laun sín í ákveðinni greiðslu fyrir hvert fat, sem hún vinnur. Eftirliti með vinnutíma í slíkum tilfellum verður naumast komið við af hálfu vinnuveitanda né annarra. Sömu sjónarmið gilda einnig að því er varðar þá, sem undanþegnir eru samkvæmt d-lið greinarinnar, þó að störf þeirra, sem þar um ræðir séu annars eðlis en störfin samkvæmt c-lið greinarinnar.

Þar sem rætt er um aðila vinnumarkaðarins í 2. mgr. er átt við einstök stéttarfélag og samningsaðila vinnuveitenda, sbr. hins vegar 7. gr. um heildarsamtökin.

Um 2. gr.

Samkvæmt grein þessari verður meginreglan sú, að í hverri viku skuli ekki vera fleiri en 40 dagvinnutímar. Hér er sem sagt um hámarksákvæði að ræða. Á hinn bóginn er heimilt að semja um skemmri vinnuviku. Dagvinnutímabilið er ekki ákveðið á tilteknum tímum sólarhringsins, en ráð fyrir því gert, að það verði á venjulegum vinnudegi eftir nánara samkomulagi aðila. Lagt er til, að aðilum sé frjálst að semja um, á hvaða virkum dögum vikunnar þessar 40 dagvinnustundir verði unnar. Þó er gert ráð fyrir því, að ekki verði að jafnaði fleiri en 8 stundir í dagvinnu á degi hverjum, nema sérstakar ástæður komi til. Dæmi slíkra ástæðna má t. d. nefna fjarlægð vinnustaðar frá heimilum launþega.

Í síðustu mgr. þessarar greinar er gert ráð fyrir flutningi á dagvinnuskyldu á milli árstíma, þannig að dagvinnutímar verði fleiri en 40 á tilteknu tímabili og færri á öðru, en meðaltalið á ári verði ekki fleiri en 40 stundir á viku. Slíkir vinnuhættir eiga sér stað t. d. hjá kennurum. Þetta frávik er aðeins heimilt ef slíkur háttur hefur tíðkapt fyrir gildistöku laganna.

Um 3. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 4.—5. gr.

Ákvæðin um matartíma og kaffihlé eru í samræmi við venju.

Um 6. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 7. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Um 8. gr.

Ákvæði greinarinnar eru í samræmi við yfirlýsta stefnu ríkisstjórnarinnar.

Um 9. gr.

Þarfnast ekki skýringa.

Fylgiskjöl.

Sérálit Björgvins Sigurðssonar og Hauks Björnssonar.

Þrátt fyrir að samtök þau, sem tilnefndu okkur í nefndina, séu í grundvallaratriðum andstæð því að dagvinnutími sé ákveðinn með lögum, töldu þau rétt að fulltrúar frá þeim tækju þátt í samningu frumvarps þessa til þess, ef verða mætti, að hafa samvinnu um, að ákvæði þess yrðu framkvæmanleg og yllu ekki óþarfa erfiðleikum.

Á þessari afstöðu hefur engin breyting orðið af hálfu samtakanna.

Vinnuvika verkafólks hér á landi er nú, samkvæmt samningum, sem kunnugt er, 44 klst. á viku „brúttó“ þ. e. greiddir kaffitímar og aukahelgidagar meðtaldir.

Unnar stundir á viku eru því 38.50 klst., sem eru nokkuð færri stundir en á hinum Norðurlöndunum, en þar eru í samningum sambærilegar tölur við 38.50 klst. nú

- í Danmörku 40.30 klst.
- í Finnlandi 36.58—39.26
- í Noregi 41.14 og
- í Svíþjóð 40.54 klst.

Með frumvarpi þessu er gert ráð fyrir, að óbreyttum samningum, að samsvarandi tala verði hér á landi 34.59 klst. á viku. Hér teljum við alltof langt gengið.

Þegar vinnuvikan var styttn í áföngum í Finnlandi í 40 klst. 1965 var ákveðið einnig, að greiddir aukahelgidagar á ári væri ekki fleiri en 4, en þeir sem umfram eru skuli unnir af sér á öðrum dögum. Var þetta gert til að draga úr áhrifum vinnutímastyttingarinnar.

Með hliðsjón af þessu hefur verið rætt í nefndinni, að svipaður háttur væri hafður á a. m. k. um skírdag, annan dag páska, sumardaginn fyrsta, uppstigningardag og annan dag hvítasunnu. Um þetta náðist ekki samkomulag í nefndinni.

Við lögðum einnig til að í 1. gr. bætist nýr liður er orðist svo:

e. Flugverjar sem starfa í loftfari.

Samkomulag náðist ekki heldur um síðasta málslið 2. gr. sem við teljum að ætti að falla burt.

Fari svo þrátt fyrir mótmæli samtaka okkar, að vinnutímastyttingin verði lögfest, teljum við að styttingin yrði ekki til eins mikils tjóns fyrir íslenskt atvinnulíf, ef hún kæmi til framkvæmda í áföngum, t. d. með einnar klukkustundarstyttingu á ári. Um þetta náðist ekki samkomulag í nefndinni.

Sérálit Júlíusar Valdimarssonar.

Samtök þau, sem tilnefndu mig í nefndina, telja í grundvallaratriðum óæskilegt að almenn kjaramál launþega séu ákveðin með lögum og þar með talin vinnutímastytting sú, sem hér um ræðir. Telja þau æskilegt að í þessu efni sé þróunin mótuð í samningum milli aðilanna á vinnumarkaðinum. Þrátt fyrir þetta töldu samtökin rétt að fulltrúar þeirra tækju þátt í samningu frumvarps þessa, ef verða mætti til þess að auðvelda framkvæmd á ákvæðum þeirra.

Vinnuvika verkafólks hér á landi er nú, samkv. samningum, sem kunnugt er, 44 klst. á viku „brúttó“, þ. e. greiddir kaffitímar og aukahelgidagar meðtaldir. Unnar stundir á viku eru því 38.50 klst., sem eru nokkuð færri stundir en á hinum Norðurlöndunum, en þar eru í samningum sambærilegar tölur við 38.50 klst. nú

- í Danmörku 40.30 klst.
- í Finnlandi 36.58—39.26
- í Noregi 41.14 og
- í Svíþjóð 40.54 klst.

Með frumvarpi þessu er gert ráð fyrir, að óbreyttum samningum, að samsvarandi tala verði hér á landi 34.59 klst. á viku.

Þegar vinnuvikan var styttn í áföngum í Finnlandi í 40 klst. 1965 var ákveðið einnig, að greiddir aukahelgidagar á ári væru ekki fleiri en 4, en þeir sem umfram eru skuli unnir af sér á öðrum dögum. Var þetta gert til að draga úr áhrifum vinnutímastyttingarinnar.

Með hliðsjón af þessu hefur verið rætt í nefndinni, að svipaður háttur væri hafður á, a. m. k. um skírdag, annan dag páska, sumardaginn fyrsta, uppstigningardag og annan dag hvítasunnu. Um þetta náðist ekki samkomulag í nefndinni.

Samkomulag náðist ekki heldur um síðasta málslið 2. gr. sem við teljum að ætti að falla burt.

Legg ég til, að vinnutímastyttingin komi í áföngum á 2—4 árum, en um áfanga hefur ekki náðst samkomulag í nefndinni.

Tel ég samkv. framanrituðu, að of langt sé gengið með frumvarpinu.

Hins ber þó að gæta, að í desember 1970, gerðu stjórnvöld samninga við starfsmenn ríkisins, þar sem ákveðin er stytting vinnuvikunnar úr 44 klst. í 40 klst. á viku „brúttó“, þ. e. að meðtöldum greiddum kaflitímum og aukahelgidögum. Samkv. þessu er t. d. vinnutími verkamanna, iðnaðarmanna og verzlunarfólks í opinberri þjónustu 35.13—35.27 unnar klst. á viku.

Er ljóst að fordæmi sem þetta hefði gefið tilefni til þess, að taka vinnutímamálin til sérstakrar meðferðar í yfirstandandi samningagerðum milli aðilanna á hinum almenna vinnumarkaði.